

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г. С. КОСТЮКА
Лабораторія вікової психофізіології
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ХАРКІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
Кафедра здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ ДОНЕЦЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Лабораторія психології репродуктивної сфери, пренатальної
і перинатальної психології**

ОСОБИСТІСНІ ТА СИТУАТИВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЗДОРОВ'Я

**Матеріали
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції**

17 листопада 2022 року

м. Київ

УДК 159.922:61(06)

Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я: [Текст] :
Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 17 листопада 2022 р.) : матеріали і тези доповідей / за заг. ред. проф. О. В. Бацилєвої. – Київ. 2022. 163 с.

Збірник містить матеріали і тези доповідей учасників VII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я», яка проводилася на базі Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України

У представлених матеріалах висвітлено широке коло актуальних проблем дослідження феномену здоров'я в сучасній психологічній науці та інших наукових галузях.

Збірник адресований науковцям, викладачам вищої школи, аспірантам, студентам, спеціалістам у галузі психології здоров'я, а також усім тим, хто цікавиться сучасними науковими дослідженнями у галузі психології здоров'я.

Редакційна колегія

О. М. Кокун, д-р психол. наук, професор, член-кор. НАПН України

В. М. Астахов, д-р мед. наук, професор

О. В. Бацилєва, д-р психол. наук, професор

О. М. Корніяка, д-р психол. наук, професор

А. І. Галій, канд. біол. наук, доцент

І. В. Пузь, канд. психол. наук, доцент

***Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України
(протокол № 14 від 27.10.2022 року)***

**© Інститут психології імені Г. С. Костюка
НАПН України, 2022**

<i>Завгородня О. В., Макіна Л. Б.</i>	62
ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК ПРОБЛЕМА СУСПІЛЬНОЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	
<i>Зливков В. Л., Котух О. В.</i>	66
ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТРАВМ ВІЙНИ ОСІБ РІЗНОГО ВІКУ	
<i>Казачінер О. С., Бойчук Ю. Д., Галій А. І.</i>	68
КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА НАПРЯМОМ «НЕЙРОПСИХОЛОГІЯ» У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
<i>Каплуненко Я. Ю., Кучина В. В.</i>	72
ПСИХОДІАГНОСТИКА «МАЙНДФУЛНЕС», ЯК ОСОБИСТІСНОЇ ТА СИТУАТИВНОЇ ДЕТЕРМІНАНТИ ЗДОРОВ'Я	
<i>Карамушка Л. М.</i>	75
РІВНІ, НАПРЯМКИ ТА ФОРМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВТРУЧАННЯ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ Й ПІДТРИМКИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙНИ	
<i>Карамушка Л. М., Креденцер О. В., Терещенко К. В., Лагодзінська В. І., Івкін В. М., Ковальчук О. С.</i>	79
РІВЕНЬ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕРСОНАЛУ ОСВІТНИХ ТА НАУКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ	
<i>Кобильченко В. В., Омельченко І. М.</i>	83
ОСОБИСТІСНІ РЕСУРСИ ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ ЗДОРОВ'Я ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ В СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЯХ	
<i>Кокун О. М.</i>	87
ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ З ПОКАЗНИКАМИ ПСИХІЧНОГО ТА ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	
<i>Корніяка О. М.</i>	90
ПРОФЕСІЙНЕ ЗДОРОВ'Я І ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ВИКЛАДАЧА В КОНТЕКСТІ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>Краєва О. А.</i>	94
ОСОБЛИВОСТІ САМОНАРАТИВУ ПІД ЧАС РОЗГОРТАННЯ КРИЗИ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІДЛІТКІВ: ДОВОЄННА РОЗВІДКА	

переважно ефективно адаптувалися до ситуації, що з ними склалася. Травмівна подія (критерій А) статистично значуще корелює лише із критерієм Е (збудження), тобто можемо констатувати, що травмівна подія зумовлює роздратованість, підвищену збудливість, настороженості і проблеми зі сном, але загалом сам факт наявності травмівної події не завжди зумовлює розвиток симптомів ПТСР (оскільки для його діагностики лише одного критерію Е недостатньо).

Отже, досліджуваним незалежно від віку властиві такі травми війни як відокремленість від членів сім'ї, численні смерті членів родини і друзів, зруйновані будинки та смерть домашніх тварин. Найбільше травми війни вплинули на систему цінностей та переконань підлітків та молоді, однак симптоми ПТСР більше властиві досліджуваним старшим 50 років, у яких спостерігається нестача внутрішніх і зовнішніх ресурсів (соціальної підтримки).

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА НАПРЯМОМ «НЕЙРОПСИХОЛОГІЯ» У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

***О. С. Казачінер,**
доктор педагогічних наук, професор,
Ю. Д. Бойчук,
чл.-кор. НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор,
А. І. Галій,
кандидат біологічних наук, доцент
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди*

Постановка проблеми. Гармонійний розвиток особистості та здоров'я майбутнього покоління є одним з першочергових завдань нашої держави, до реалізації якого причетні фахівці багатьох галузей, і в першу чергу педагоги всіх ланок системи освіти. У цьому аспекті вкрай актуальним стає питання якісної підготовки майбутніх педагогів, формування у них всіх необхідних компетенцій, що ґрунтуються на результатах сучасних наукових досягнень та методичних розробок. Однією з дисциплін, яка є вкрай необхідною для формування висококваліфікованого фахівця в галузі спеціальної педагогіки, є нейропсихологія, яка вивчає вищу організацію психічних процесів, що відбуваються у структурі головного мозку, при цьому основним предметом дитячої нейропсихології є особливості формування ЦНС дитини, а також вплив на її особистісні якості, інтелектуальні здібності та життєві навички. Дитячий нейропсихолог працює з дитиною від 0 до 12 років. Зрілість

психічних функцій, які він буде оцінювати та аналізувати, залежить від віку дитини. Наприклад, до 7 років дитячий мозок активно росте через рух. А рухова сфера тягне за собою більш складні функції психіки – мислення, мовлення, високо координованої діяльності (наприклад, курсивного письма).

Таким чином, нейропсихолог в нашій країні наразі є одним із найбільш затребуваних фахівців, які працюють із дітьми з особливими освітніми потребами, з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку. Це зумовлено також появою значної кількості навчальних, психологічних, поведінкових проблем дітей, викликаних спочатку світовою пандемією COVID-19, а потім – масштабною війною в Україні (наприклад, вимушене навчання в онлайн-режимі, труднощі у навчанні, обмеженість можливостей спілкування з іншими дітьми та дорослими, необхідність жити не вдома, навчатися в іншій школі, необхідність вивчати іншу мову під час перебування за кордоном тощо).

Метою нашого дослідження є висвітлення ключових аспектів професійної підготовки фахівців за напрямом «Нейропсихологія» у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальний підхід до висвітлення ключових аспектів науки нейропсихології висвітлено в наукових працях Т. Візель (Візель Т. Г., 2006), О. Лурія (Лурія О. Р., 2003), А. Циганок (Циганок А. А., 2008), О. Чабан (Чабан О. С., 2008), О. Чупрікової (Чупрікова О. Г., 2011) та інших учених. Проте, на жаль, професійної підготовки майбутніх та підвищення кваліфікації працюючих нейропсихологів залишається здебільшого на практичному рівні (курси підвищення кваліфікації в різних режимах).

На сьогодні у закладах вищої освіти розроблено силабуси, робочі та навчальні програми «Нейропсихологія» для здобувачів, які навчаються за напрямом 6.030102 «Психологія». Проте професійна підготовка майбутніх дефектологів (спеціальність 016.02 Спеціальна освіта. Олігофренопедагогіка), логопедів (спеціальність 016.01 Спеціальна освіта. Логопедія), вихователів ЗДО (спеціальність 012. Дошкільна освіта), вчителів початкових класів (спеціальність 013. Початкова освіта) також має передбачати оволодіння здобувачами вищої освіти основами нейропсихології. Тому наукове обґрунтування цього питання потребує обов'язкового висвітлення.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням методів і методик дослідження, отриманих наукових результатів. Часто до нейропсихологів дітей приводять у другому класі. У перший рік дитина спирається на ті знання й навички, набуті ще до школи, – адже багато сучасних батьків намагаються підготувати майбутнього першокласника, щоб він уже знав алфавіт, міг читати по складах. До другого класу у шкільній програмі з'являється нова інформація та види робіт, які дитині потрібно сприйняти, засвоїти та вбудувати у власну навчальну діяльність, – тоді і стає зрозуміло, чи здатна вона її опанувати чи ні. І тут у школяра або виникають одиничні труднощі, які є природними, або він

натрапляє на систематичні перепони, подолання яких потребує допомоги спеціаліста.

Нейропсихолог є спеціалістом, який коригує порушені або нерозвинені функції психіки, займається розвитком довільності уваги й саморегуляції. У його компетенції – вивчення індивідуальних особливостей психіки, проведення корекційної роботи, допомога в адаптації до умов діяльності, у якій перебуває людина. Результатом його діяльності є відновлення мовлення, нормалізація особливостей сприймання, мислення, а також різноманітних вищих функцій психіки.

Робота нейропсихолога допомагає клієнтові адаптуватися до тих умов життя, у яких він перебуває у даний момент. Офіційно виділяють дві галузі нейропсихології: доросла і дитяча. Друга є більш молодшою і розвивається дуже стрімко, поки що не маючи офіційного розгалуження. Саме тому для дитячих проблем із психікою в нейропсихології застосовуються ті ж методи діагностики, що і для дорослих.

Дитячий нейропсихолог – це спеціаліст вузького профілю, функціональними обов'язками якого є діагностика, а також проведення нейрокорекції щодо пацієнтів з ознаками поведінкових порушень, зниження пам'яті та успішності у школі. Нейропсихологія є немедикаментозним лікуванням неврологічних порушень у дітей молодшої вікової групи (<https://healthperfect.ru/neypsiholog-detskiy.html>). Це фахівець, який водночас є й психологом та має теоретичні й практичні знання у галузі нейрокорекції.

Основна задача фахівця цієї категорії полягає в організації ефективних методів терапії, спрямованих на розвиток тих структур головного мозку дитини, які потребують професійної корекції. При цьому використання прийомів нейропсихології є неактуальним, якщо у пацієнта наявні органічні ураження ЦНС, які потребують медикаментозного або хірургічного лікування (<https://healthperfect.ru/neypsiholog-detskiy.html>).

Успішність дитини у школі, рівень її успішності у більш дорослому віці залежить від розвиненості певних центрів головного мозку. Правильно сформована ЦНС є базовим фундаментом для подальшого опанування нових умінь, навичок, обробки інформації, яка потрапляє з оточуючого світу (<https://healthperfect.ru/neypsiholog-detskiy.html>).

Дитячий нейропсихолог проводить ефективну роботу з корекції центрів головного мозку, що потребують більш активного розвитку. За рахунок цього дитина стає уважнішою, покращується успішність у школі, нормалізуються функції пам'яті. Також нейропсихолог дозволяє відпрацювати метод розв'язання тих труднощів і проблем, які негативним чином впливають на життя дитини. У процесі нейропсихологічної корекції усуваються основні причини, що викликають порушення розумового та фізичного розвитку дітей, а а також з'ясуванні причин, що викликають труднощі у досягненні життєвих цілей (<https://healthperfect.ru/neypsiholog-detskiy.html>).

Робота нейропсихолога полягає у розкритті слабких та сильних сторін у характері дитини (<https://healthperfect.ru/neypsiholog-detskiy.html>). Звичайно,

не всі діти потребують допомоги нейропсихолога. Однак, періодично виникають ситуації, коли консультація даного спеціаліста просто необхідна, зокрема диспансерне спостереження у лікарів; неухважність дитини, проблеми з концентрацією уваги; виражена незграбність через наявність порушень загальної та дрібної моторики кінцівок; проблеми орієнтування у просторі; погана навченість, коли дитина не засвоює шкільну програму, при цьому в неї цілком збережено інтелект, наявні всі необхідні навички для повноцінного розумового розвитку; підготовка дитини до скорого відвідування школи (більшість фахівців дотримуються думки про те, що діти потребують профілактичної консультації нейропсихолога); емоційна нестабільність, особливо, якщо порушення поведінки залишаються у більш дорослому віці; патології розвитку ЦНС. Якісна нейрокорекція дозволяє усунути або суттєво знизити вираженість даних проявів (<https://healthperfect.ru/neypsiholog-detskiy.html>).

Таким чином, основною метою професійної підготовки за напрямом «Нейропсихологія» фахівців в галузі спеціальної педагогіки є освоєння здобувачами основ дитячої нейропсихології, комплексного погляду на проблеми нейропсихологічної діагностики та корекції; набуття вмінь проводити діагностику порушень у роботі мозку у дітей та розробляти корекційний маршрут; набуття вмінь консультивати батьків дітей, спираючись на нейропсихологічні обстеження. Такі фахівці, що навчатимуться за напрямом «Нейропсихологія», повинні оволодіти низкою вмінь та навичок, а саме: застосовувати на практиці знання з нейропсихології індивідуальних розбіжностей; впроваджувати у професійну діяльність знання з диференціальної нейропсихології дитячого віку; здійснювати нейропсихологічну діагностику в дитячому (ранньому, дошкільному, молодшому шкільному, підлітковому) віці; застосовувати нейропсихологічні методи корекційно-розвивального навчання в дошкільному віці; застосовувати нейропсихологічні методи корекційно-розвивального навчання у молодшому шкільному віці; упроваджувати в практику роботи з дітьми методи нейропсихологічної корекції письма, читання та лічби; застосовувати стандартизовані експертні методи оцінювання; використовувати на практиці форми, методи та прийоми нейропсихологічної корекції дітей із порушеннями регуляторних функцій; здійснювати нейропсихологічний супровід дітей під час спеціального та інклюзивного навчання; застосовувати методику нейропсихологічної діагностики пам'яті молодших школярів; використовувати форми, методи та прийоми сенсомоторної корекції; застосовувати форми, методи та прийоми діагностики та корекції, а також нейропсихології РАС; здійснювати діагностику зорово-просторових функцій (фігура Тейлора); упроваджувати форми, методи та прийоми сенсорної інтеграції; складати план корекційно-розвивального навчання дитини з порушеним психофізичним розвитком.

Висновки. Таким чином, сказане вище дозволяє дійти висновку про те, що нейропсихолог в Україні наразі є одним із найбільш затребуваних фахівців,